
Nikolaj Mihajlov (Nikolai Mikhailov)

1967–2010

V torek, 25. maja 2010, je v Vidmu (Udine) na pragu svojega 43. rojstnega dne – rojen je bil 11. junija 1967 v Moskvi – nepričakovano sklenil svojo življenjsko pot baltist in slavist Nikolaj Mihajlov (Nikolai Mikhailov).

Nikolaj Mihajlov spada v plejado tistih ruskih znanstvenikov (Aleksander Vostokov, Izmail Sreznjevski, Nestor Petrovski, Aleksej Haruzin, Jevgenija Linjova, Iskra Čurkina, Ljubov Kurkina), ki so pomembno prispevali k raziskavam slovenske kulturne in jezikovne dediščine. Po osnovni izobrazbi je bil klasični filolog, toda izjemna nadarjenost za jezike (obiskoval je desetletko z ruskim in francoskim učnim jezikom) in neizmerna zakladnica znanja, ki mu jo je nudilo domače okolje (mama – vidna ruska filologinja Tatjana Vladimirovna Civjan – in družina velikana ruske filologije, akademika Vladimira Nikolajeviča Toporova), sta ga pripeljali v baltoslovansko filologijo in mitologijo.

Po krajšem podiplomskem študiju na Inštitutu za slavistiko in balkanistiko pri akademiku Nikiti Tolstoju ga je življenjska pot leta 1990 vodila v Italijo, kjer je najprej poučeval ruščino na različnih jezikovnih tečajih v Bolzanu in Trentu, v letih 1992–1998 pa je deloval kot lektor za ruski jezik na Univerzi v Pisi, v letih 1993–1995 tudi kot docent za ruski jezik na Univerzi v Trentu. V letih 1995–1998 je zažarel kot meteor na slavističnem in baltističnem nebu. Skupaj s Pietrom Dinijem je v Pisi v letih 1995–2003 izdal devet letnikov baltističnega zbornika *Res Balticae*, sam pa v Madridu leta 1998 knjigo *Baltische und Slawische Mythologie*. Za doktorski študij na univerzi v Leidnu (Nizozemska) si je izbral jezikoslovno analizo slovenskih jezikovnih spomenikov od 14. stoletja do Trubarja; promoviral je leta 1998. Njegov promotor je bil ugledni nizozemski slavist Frederik Kortlandt.

Knjiga *Frühslowenische Sprachdenkmäler: die handschriftliche Periode der slowenischen Sprache (XIV. Jh. bis 1550)* je izšla v Amsterdamu in Atlanti (GA) leta 1998, močno skrajšani slovenski prevod *Jezikovni spomeniki zgodnje slovenščine* pa v Trstu leta 2001. Knjiga, predvsem 450 strani obsegajoči nemški izvirnik, je doživela številne ugodne ocene v najuglednejših slavističnih revijah sveta, saj je bila z njo zapolnjena zevajoča vrzel v jezikoslovnih obravnavah zgodovine slovenskega jezika. Mihajlov je leta 1998 postal izredni profesor na univerzi v Vidmu in bil v študijskem letu 1999/2000 predstojnik katedre za slovenistiko. Krajši čas je predaval tudi na univerzah v Veroni in Ljubljani.

Kot učenec ruske mitosemiotične šole V. N. Toporova se je Mihajlov z veliko vnemo posvečal tudi raziskavam na področju baltske in slovanske mitologije, zlasti na litovskem in slovenskem gradivu. V letih 1985–1990 je sodeloval na raziškovalnih taborih, ki jih je na litovskem podeželju organizirala Vilenska univerza, v letih 1988–1990 pa je pri litovskem veleposlaništvu v Moskvi soorganiziral tečaje litovskega jezika in na njih tudi predaval. Litovščino in slovenščino je obvladal kot redkokateri tujec, Litovci pa so mu za zasluge v baltistiki podelili litovsko državljanstvo.

Pri Slovencih je odločilno spodbudil zanimanje za poglobljeno raziskovanje domačega mitološkega izročila v slovanskem kontekstu in za izjemni znanstveni opus V. N. Toporova. Na njegovo pobudo je leta 1998 v Ljubljani in Pisi začela izhajati mednarodna znanstvena revija *Studia mythologica Slavica* (od leta 2000 izhaja v Ljubljani in Vidmu), katere sourednik je bil skupaj z Moniko Kropelj z Inštituta za slovensko narodopisje ZRC SAZU v Ljubljani. Doslej je izšlo že trinajst letnikov. Z njegovim posredovanjem je na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani leta 2002 izšel (fragmentarni) slovenski prevod knjige V. N. Toporova *Predzgodovina književnosti pri Slovanih: poskus rekonstrukcije*. Istega leta je v Trstu izšla knjiga N. Mihajlova *Mythologia Slovenica: poskus rekonstrukcije poganskega izročila pri Slovencih*.

Nikolaj Mihajlov je avtor več kot 150 znanstvenih in strokovnih publikacij s področij slovanske in baltske mitologije, baltistike, klasične filologije in slovenistike, objavljenih v različnih evropskih jezikih.

Presenetljivo je, da je prav Nikolaj Mihajlov in ne kdo od Slovencev sestavil italijansko-slovenski in slovensko-italijanski žepni slovar, ki je v Milanu v letih 1996–2008 izšel v kar sedmih izdajah.

S svojimi deli se je za vedno vpisal v zgodovino slavistike in baltistike, s svojim osebnim šarmom pa tudi v srca vseh, ki smo ga osebno poznali.

Italijanski in slovenski kolegi in prijatelji smo se od Nikolaja poslovili 29. maja v cerkvi glavnega pokopališča v Vidmu, njegovi ruski in litovski kolegi in sorodniki pa teden dni pozneje na Vagankovskem pokopališču v Moskvi. Mami Tatjani Vladimirovni Civjan, ki ji je usoda namenila eno najhujših preizkušenj, kar jih lahko doživi mati, izrekam v svojem in v imenu slovenskih kolegov tudi ob tej priložnosti svoje najgloblje sožalje.

Silvo Torkar

Izbor iz bibliografije

Knjige

- Mitologia slava: studi sulla mitologia dei popoli slavi: antologia*, uvod in ur. N. Mikhailov, Pisa: ECIG, 1993.
- Mitologia baltica: studi sulla mitologia dei popoli baltici: antologia*, ur. Pietro U. Dini – Nikolai Mikhailov, Pisa: ECIG, 1995.
- Dizionario italiano-sloveno, sloveno-italiano*, Milano: Vallardi, 1996, 2008.
- I monumenti linguistici sloveni dell'epoca dei manoscritti: lingua e letteratura slovena dai Monumenti di Frisinga a P. Trubar: con una nuova edizione del manoscritto di Cergneu*, Pisa: ECIG, 1997.
- Baltische und slawische Mythologie: ausgewählte Artikel*, Madrid: Actas, 1998 (Studia mythosemeiotica 1).
- Frühslowenische Sprachdenkmäler: die handschriftliche Periode der slowenischen Sprache (XIV. Jh. bis 1550)*, Amsterdam – Atlanta (GA): Rodopi, 1998 (Studies in Slavic and General Linguistics 26).
- Vladimir Toporov, *Baltų mitologijos ir ritualo tyrimai*, izbor Nikolai Mikhailov, Vilnius: Aidai, 2000.
- Jezikovni spomeniki zgodnje slovenščine: rokopisna doba slovenskega jezika (od XIV. stol. do leta 1550)*, Trst: Mladika – Knjižnica Dušana Černeta, 2001.
- Mythologia Slovenica: poskus rekonstrukcije slovenskega poganskega izročila*, Trst: Mladika – Knjižnica Dušana Černeta, 2002.

Razprave in članki

- Appunti su *Belobog e *Černobog, v: *Ricerche slavistiche* 41 (1994), 41–51.
- К реконструкции отдельных фрагментов славянской космологии на основе фольклорных источников, *Књижевна istorija* 26 (1994), št. 94, 325–337.
- Еще раз о *Белобоге и *Чернобоге: к возможности привлечения некоторых косвенных источников), *Славяноведение* 1995, št. 3, 89–96.
- Das »gemischte« slawisch-baltische Pantheon von Christian Knauthe, *Res Balticae* (Pisa) 1 (1995), 115–139.
- Let. *nāve*, lit. *novis*, altslaw., altruss. **navī* u. a.: zum Problem der Realisierung eines balto-slawischen (Ur)stammes auf der mythologischen Ebene, *Ponto-Baltica* 6 (1995), 95–102.
- Baltico-slovenica: alcuni paralleli mitologici, v: *Res Balticae* 2 (1996), 151–178.
- К реконструкции отдельных космогонических / космологических и антропологических фрагментов славянской модели мира на материале русских заговоров, v: *Studies in Slavic Folklore and Folk Culture* 2, Oakland (CA), 1997, 57–76.
- Eine slowenisch-prußische lexikalisch-mythologische Parallele: *kres/kresze*, *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies* 1 (1997), 153–159.
- Materiali preliminari per una bibliografia della mitologia baltica (1900–1996), v: *Res Balticae* 3 (1997), 165–213.
- Kr(e)snik*, eine Figur der slowenischen Version des urslawischen Hauptmythos, *Књижевна istorija* 29 (1997), št. 101, 23–37.

- Vieno šaltinio lingvistinės-mitologinės reabilitacijos klausimu: Jono Lasickio »De Diis Samagitarum«, *Naujasis židinys-Aidai* (Vilnius) 1997, št. 11–12, 449–454.
- Baltoslovanska mitologija – baltska in slovanska mitologija – slovenska mitologija: nekaj terminoloških opomb, *Traditiones* 26 (1997), 77–99.
- О роли словенского языка в Бенечии на рубеже XV–XVI вв.: к 500-летию первой словенской записи Чернейской рукописи, *Слово и культура I: памяти Никиты Ильича Толстого*, Москва: Индрик, 1998, 143–160.
- Baltische Mythologie: der aktuelle Zustand der Forschung: Probleme und Perspektiven, v: *Baltistik: Aufgaben und Methoden*, ur. A. Bammesberger, Heidelberg: Universitätsverlag Carl Winter, 1998 (Indogermanische Bibliothek 19), 409–416.
- Еще раз об одном трактате по литовской мифологии (Попытка реабилитации труда Яна Ласицкого о жемайтских богах), v: *Полутропов к 70-летию Владимира Николаевича Топорова*, Москва: Индрик, 1998, 428–438.
- Eines der ersten slowenischen Sprachdenkmäler: Klagenfurter Handschrift (Celovški/Rateški rokopis), XIV. Jh., *Ponto-Baltica* 7 (1997), 129–161.
- Словенские числительные в »Рукописи из Удине« (1458), v: *Славянские этюды: сборник к юбилею С. М. Толстой*, ur. E. E. Левкиевская, Москва: Индрик, 1999, 279–285.
- Балтийские боги в сербо-лужицком пантеоне А. Френцеля, v: *Балто-славянские исследования* 1997, Москва, 1998, 392–399.
- Die sogenannte »slowenische Homilieskizze« (»Slovenski načrt za pridigo«) aus der handschriftlichen Periode der slowenischen Sprache, *Slovenski jezik – Slovene Linguistic Studies* 2 (1999), 77–90.
- Edition der Handschrift mit slowenischen Monatsnamen (1466) aus Škofja Loka, v: *Поэтика. История литературы. Лингвистика = Essays in Poetics, Literary History and Linguistics: сборник к 70-летию Вячеслава Всеволодовича Иванова*, Москва: ОГИ, 1999, 619–625.
- Epitetni pomen slovanskih poganskih teonimov kot morebitna razlaga polikefalnosti nekaterih božanstev (še enkrat o rekonstrukciji slovanske mitologije), *Traditiones* 28 (1999), št. 1, 179–183.
- Einige Anmerkungen zum Begriff »baltisch-slawische« Mythologie, v: *Aspekte baltischer Forschung: R. Eckert zum 65. Geburtstag*, ur. J. D. Range, München – Greifswald, 2000, 206–225.
- »Запад на Балканах« или »балканский запад« в лингвистическом аспекте: далматинский язык, v: *Восток и Запад в балканской картине мира: памяти Владимира Николаевича Топорова*, Рос. акад. наук, Ин-т славяноведения, ur. odbor T. H. Свешникова – И. А. Седакова – Т. В. Цивьян, Москва: Индрик, 2007, 280–286.
- Укр. *мольфар*, слвн. *malavar* и др.: демонологическая параллель, *Terra Balkanica – Terra Slavica: балканские чтения 9: К юбилею Т. В. Цивьян*, ur. odbor T. M. Николаева (odg. ur.) – И. А. Седакова – Т. Н. Свешникова, Москва: Ин-т славяноведения РАН, 2007, 93–97.

Uredniško delo

Studi slavi, Pisa (Genova), 1993–1998 (skupaj z G. Dell’Agata, S. Garzoniom, P. U. Dinijem in J. Maruškovom)

Res Balticae: miscellanea italiana di studi baltistici, Pisa, 1995–2003 (skupaj s P. U. Dinijem).

Studia mythologica Slavica, 1998–2010, ZRC SAZU, Ljubljana – Dipartimento di Lingue e Civiltà Centro-orientali, Università degli Studi di Udine (skupaj z M. Kropelj).

Балто-славянские исследования, Москва, 2004–2009.